

ПОЛІТОЛОГІЯ

УДК 001.891.3:32.001

НОВИЙ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ТА ПОНЯТТЯ ІНСТИТУТУ В ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ

Анатолій Романюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1,
Львів, 79000, Україна, aromanyuk@list.ru*

Проаналізовано основні характеристики нового інституціоналізму в політичній науці. Виокремлено індикатори, які окреслюють самостійність та цілісність такого феномену. Розглянуто основні різновиди неоінституціоналізму. З'ясовано особливості поняття "інститут", виходячи з головних вимог нового інституціоналізму. Охарактеризовано процес розвитку та змін політичних інститутів.

Ключові слова: новий інституціоналізм, "старий" інституціоналізм, різновиди неоінституціоналізму, політичний інститут.

У політичній науці довгий період часу, особливо після Другої світової війни, домінуючим теоретико-методологічним підходом був біхевіоризм, який пріоритетне значення надавав політичній поведінці особи, груп і, значною мірою, залишав на узбіччі аналізу політичні інститути. Одночасно з посиленням критики біхевіоризму у 80-х роках минулого сторіччя відбувається концептуальне оформлення нового інституціоналізму (окремі автори використовують поняття – критичний інституціоналізм) як провідного теоретико-методологічного напрямку сучасної політичної науки. Однак, окрім короткого згадування цієї проблеми в публікаціях, присвячених історії політичної думки, та в перекладних працях західних учених, спеціального вивчення такий напрямок у політичній науці України не отримав, на відміну від розгляду нового інституціоналізму в економічній науці та соціології. Зокрема, Ольга Іващенко аналізує місце нового інституціоналізму в економічній соціології та значення нової інституціональної економіки [6]. Юрій Чернецький вивчає роль інституціоналізму в розвитку соціологічної теорії. Він також визнає пріоритетність розвитку нового інституціоналізму в економічній теорії [14]. Сергій Макєєв розглядає класичну соціологічну спадщину в контексті розуміння соціальних інститутів та підходи до інститутів у неоінституціоналізмі [9].

В окрему групу слід виокремити публікації, в яких активно використовується категорія суспільного або політичного інституту, але саме поняття, рівно як і

теорія нового інституціоналізму, не розглядається. До цієї низки публікацій слід віднести статтю Є. Головахи та Н. Паніної, в якій досліджено становлення нових соціальних інститутів в українському суспільстві [3]. М. Кармазіна аналізує походження та сутність інституту президентства [7]. Інституційні та партійні системи розглядає Микола Примуш, трактуючи інституційну систему як форму правління [11].

Серед перекладних праць, присвячених такій проблематиці, потрібно виокремити роботи Р.Д. Патнама та Дж. Сарторі. Так, роль інститутів у політичному житті демократичних країн у контексті неоінституціоналізму розглядає Роберт Д. Патнам. Він вважає, що новий інституціоналізм має цілу низку відмінних напрямків, та одночасно виділяє спільність у двох підходах – інституції формують політику та історію [10, с. 20–21]. У зазначеній праці політичні інститути виступають головною науковою категорією, з допомогою якої аналізується громадська активність у сучасній Італії.

Джованні Сарторі у праці “Порівняльна конституційна інженерія”, хоч і не розглядає спеціально категорію “політичний інститут”, проте аналізує значення основних політичних інститутів сучасного суспільства та наголошує на зростанні їхньої ролі. Внаслідок цього, конституційна інженерія, в тому числі, виступає формальним і неформальним процесом формування політичних інститутів [13].

У російській політологічній літературі питанням неоінституціоналізму присвячено значно більше уваги. Зокрема, слід виокремити публікації в журналі “Поліс” К. Завершинського [4], В. Гельмана [2] та статтю О. Зазнаєва, розміщену в інтернеті, яка системно аналізує поняття політичного інституту та розглядає концептуальні теорії політичної науки, що вивчають цей феномен [5].

Найбільш ґрунтовно місце й роль інституціоналізму та нового інституціоналізму в західній політичній науці дослідив Гай Петерс у своїй праці “Інституційна теорія в політичній науці. “Новий інституціоналізм” [15]. У ній проаналізовано відмінності між “старим” та “новим” інституціоналізмом, індикатори та головні напрямки й характеристики неоінституціоналізму.

Джеймс Марч та Йохан Олсен дали поштовх та сформували основні постулати “нового інституціоналізму”. Вже у своїй революційній, за теоретико-методологічними наслідками, статті, опублікованій у 1984 р. в “American Political Science Review”, вони зазначили, що політичний розвиток суспільства залежить не лише від стану економіки, існуючих соціальних умов, але й від “композиції політичних інститутів”, які володіють певним рівнем автономії. Власне, ця стаття і наступні праці [17, 18, 19, 20] сприяли формуванню неоінституціоналізму як нової концепції в політичній науці, що, в свою чергу, сприяло “поверненню” політичних інститутів у поле аналізу й перетворення їх у центральну проблему політичної науки.

Новий інституціоналізм як самостійна теоретико-методологічна парадигма став логічним підсумком попереднього розвитку політичної науки. Напередодні Другої світової війни домінуючим напрямком у розвитку політичної науки був інституціоналізм. Представниками “інституціоналізму” в першій половині XX ст. виступили Е. Баркер, Дж. Брюс, Т. Коул, Г. Ласкі, К. Фрідріх та ін. У своїх дослідженнях головну увагу вони приділяли лише базовим інститутам – державі, владі у форматі трьох основних складових, політичним партіям, бюрократії. Відповідно держава трактувалася як головний інститут, що знаходився над іншими інститутами меншого порядку. Розгляд цих інститутів мав переважно нормативний характер. Також вивчалися зовнішні фактори, що впливали на функціонування інститутів. Інституціоналізм завжди відчував на собі певний відбиток консерватизму, оскільки в останньому була низка суспільних інститутів – монархія, церква, становий характер суспільства – розглядалися як первинні, постійні та базові характеристики, які визначали суспільне/політичне життя та індивідуальну поведінку.

Як зазначає Клаус фон Бейм, новий інституціоналізм розвинувся насамперед у межах теорії модернізації, оскільки в цій теорії наголошувалося, що головним чинником суспільних змін виступає розвиток політичних інститутів [16, с. 90]. Цей автор також наголошує на значному впливі макротеоретичної порівняльної політології у поверненні уваги до інститутів у політичній науці, бо в порівняльних дослідженнях політичних систем інститути розглядалися в ролі змінної рівно як залежної, так і незалежної [16, с. 93]. Прийнятою точкою зору є позиція, що поява нового інституціоналізму була, певною мірою, критичною та творчою реакцією на здобутки та розвиток біхевіоризму, який вивів на першу лінію проблематику поведінки і відповідно відставив на маргінес досліджень питання інститутів. Також суттєвим чинником виступили нові досягнення самої політичної науки. Вивчення процесів демократизації на підставі досвіду боротьби з тоталітаризмом і початок третьої хвилі демократизації сформулювали нові параметри дослідження інститутів. У цьому ж контексті слід розглядати зміни, які відбулися у Центральній та Східній Європі внаслідок краху “реального соціалізму”, що призвів до значної трансформації існувавших у цих країнах інститутів та формування нових інститутів у перехідних суспільствах.

Новий інституціоналізм або “критичний інституціоналізм” сприяв, на відміну від старого інституціоналізму, залученню до аналізу не лише найбільш суттєвих інститутів – держави, уряду, парламенту, партії та бюрократії, але й інститутів “другого порядку” та неформальних інститутів. Поняття “критичний” не є другим у цьому трактуванні. Воно засновується на постулаті, що відбувається не просте повернення до вивчення інститутів та протиставлення пріоритетності поведінки, що є властивим біхевіоризму, а підкреслює, що звернення до категорії політичних інститутів відбувається одночасно з вивченням поведінки діючих політичних акторів, яка переважно вивчається в системі координат теорії раціонального

вибору. Тобто в цьому випадку не відбулося відкидання головних засад біхевіоралізму, вони залишаються надалі актуальними й необхідними. На наш погляд, у неоінституціоналізмі відбулося ускладнення самого підходу, коли шляхом синтезу були критично й одночасно творчо залучені в новий інституціоналізм підходи і біхевіоралізму, і теорії раціонального вибору, а також цілої низки інших попередніх теоретичних концепцій.

Гай Петерс вважає, що головними індикаторами нового інституціоналізму, які, з одного боку, конституують його як цілісність, а з іншого, – відрізняють від інших теоретичних концептів, виступають: по-перше, аналіз структурних рис суспільства і/або політики рівно як формальних/офіційно прийнятих, так і неформальних; по-друге, фіксація певної стабільності в часі структур, які розглядаються; по-третє, інститути повинні здійснювати вплив на індивідуальну поведінку своїх членів і цей вплив може бути рівно як формальний, так і неформальний; і, по-четверте, інститутам має бути властива певна система спільних цінностей, які мають приймати члени цих інститутів [15, с. 17–18].

Загальною характеристикою, що об'єднує всі існуючі різновиди неоінституціоналізму в певну цілісність, є те, що вони вважають інститути центральним компонентом політичного життя. Відповідно аналіз політичного слід починати з інститутів, а не індивідів. Більше того, новий інституціоналізм наголошує на вирішальній ролі інститутів щодо детермінування поведінки індивідів, і що, власне, інститути зумовлюють переважно сталість політичної поведінки акторів. Подібного рівня регулярності не могло б бути за умови відсутності політичних інститутів.

Новий інституціоналізм поєднує в собі відмінні підходи. На думку Гая Петерса, можна виокремити шість основних напрямків сучасного неоінституціоналізму [15, с. 19–20]. По-перше, – це нормативний інституціоналізм. Його засновниками є Джеймс Марч та Йохан Олсен, які значну увагу приділяли вивченню ролі норм у формуванні та функціонуванні інститутів і у визначенні індивідуальної поведінки. По-друге, – інституціоналізм раціонального вибору, який наголошує, що поведінка є функцією правил та стимулів більше ніж норм та цінностей. Інститути виступають для цих груп системою правил та стимулів, дотримуючись яких, особи намагаються максимізувати власну корисність. По-третє, – історичний інституціоналізм, який наголошує, що для розуміння логіки розвитку політики необхідно визначити початкові рішення, які визначають наступний політичний курс. По-четверте, – емпіричний інституціоналізм, який найбільшою мірою виступає спадкоємцем “старого” інституціоналізму й наголошує, що структура/система управління/влади детермінує відмінності в способі реалізації політики та виборі, який здійснює влада. По-п’яте, – інтернаціональний інституціоналізм, який стосується інститутів, що функціонують поза національними державними інститутами. По-шосте, – соціальний інституціоналізм, що охоплює систему взаємовідносин між державою та суспільством, зокрема, інститути неокорпоративізму. Безумовно, жо-

дна з означених версій нового інституціоналізму не забезпечує повного й вичерпного розуміння інституційної поведінки, але кожна з них відкриває свій, особливий ракурс такого широкомасштабного явища як неоінституціоналізм. Всі вони сукупно сприяють його кращому розумінню.

Одним із найбільш досліджуваних феноменів у політичній науці виступає – політичний інститут. Незважаючи на відмінності у концептуальному розумінні самої категорії “інститут”, більшість громадян усвідомлює, що політичні інститути постійно присутні на політичній авансцені кожної країни і щодня здійснюють різними способами вплив на політичне життя суспільства та окремих громадян, стаючи, в свою чергу, об’єктом різноманітних за силою, формою та носіями впливів. Серед сукупності інститутів ми натрапляємо як і на широкознані – державу, політичні партії, бюрократію, так і маловідомі для широкого загалу – імпічмент, когабітацію тощо. Значення політичних інститутів суттєво зростає, коли ми маємо справу зі стабільними демократичними суспільствами, де політичний процес характеризується регулярністю та повторюваністю, внаслідок чого самі інститути набувають значного розвитку.

Політичні інститути є різновидом соціальних інститутів. Тому звернемося до визначення поняття “соціальний інститут”. Рой Уолліс в “Енциклопедії соціальних наук” зазначає, що найбільш поширеним трактуванням поняття “інститут” у соціології є сприйняття його як: “...звернення до дуже поширених та великомасштабних об’єктів, що пов’язані з головними інтересами та проблемами соціального змісту: родиною, законом, державою, церквою” [21, с. 400]. Внаслідок цього, на думку Р. Уолліса, соціальні інститути виступають у ролі структурного компоненту суспільства, з допомогою якого соціальні дії та соціальні потреби “зустрічаються” та узгоджуються. Вчений вважає, що соціальні інститути можуть приймати форму організацій або сталих практик/дій, в яких буде виявлятися високий рівень соціального залучення громадян. Це дозволяє інститутам інтегрувати, впорядковувати та стабілізувати головні сфери соціального життя, формуючи сприйнятливі процедури й форми артикуляції відносин та інтересів. Тобто в цьому контексті інститути розглядаються як певні зразки поведінки, які напружуються протягом певного часу, відповідно соціальна діяльність та прийняті зразки поведінки будуть виступати чинником інституалізації. Юрій Чернецький дає таке визначення інституту в контексті соціологічної теорії: “інститути ...визначаються як мережі взаємопов’язаних правил і норм, які керують соціальними відносинами, містять формальні та неформальні соціальні обмеження, що формують систему варіантів вибору для акторів” [14, с. 41].

Як ми вже зазначали, початок формування нового інституціоналізму в політичній науці заклали Джеймс Марч та Йохан Олсен. Під інститутом вони розуміють, швидше за все, сукупність норм, правил та шаблонів поведінки, які визначають відповідні дії у межах відносин між ролями та ситуаціями, володіють певним

репертуаром процедур [19, с. 21–22]. У такому випадку цінності й правила, на наш погляд, слід розглядати як різновид норм, що регламентують позицію інституту в системі політичного поля та поведінку індивідів у межах конкретного інституту. Поняття “шаблон” у контексті цих авторів означає стійкі зразки поведінки, що дозволяє зробити поведінку інституту передбачуваною.

В українській політичній науці політичний інститут трактується Б. Кухтою як “...специфічна форма організації владної діяльності та сталий засіб впорядкованості політичних відносин, що забезпечують стабільне, тривале функціонування політичної організації суспільства як важливішого структурного елементу політичної системи. Політичний інститут за допомогою різних правил, принципів і санкцій покликаний регулювати сфери життєдіяльності” [8, с.172]. Російський політолог В. Гельман, на підставі визначення Д. Норта, під інститутами розуміє створені людиною обмежувальні рамки, які організовують відносини між людьми. Інакше кажучи, інститути виступають своєрідними “правилами гри”, які передбачають універсальні (формальні) та/або партикулярні (неформальні) норми та санкції, і тим самим задають стимули до певної поведінки [2, с. 6].

Отже, загальним у зазначених визначеннях політичного інституту є те, що вони (інститути – А. Р.) виступають певним структурним утворенням, яке задає параметри для взаємовідносин у суспільстві, регламентуючи політичну діяльність. Виступаючи своєрідними механізмами впорядкування та управління політичними процесами, політичні інститути включають у себе структуру/організацію; систему прийнятих в інституті норм, цінностей, або таких, які сповідує такий інститут (це може бути також нехтування існуючими правовими нормами в країні); зразки поведінки/взаємовідносин, відповідно функції, які здійснює інститут у суспільстві; засоби та механізми, з допомогою яких інститут функціонує. Власне, політичні інститути забезпечують стабільність політичної системи, і можуть розглядатися елементами цілої системи. Так, Каер Стром визначає систему як “...сукупність інститутів (таких, як парламенти, бюрократія та суди), які формулюють та реалізують у життя колективні цілі суспільства або існуючих у ньому груп” [1, с. 37–38]. Відповідно він політичну систему розглядає як набір взаємопов’язаних та взаємодіючих інститутів та органів [1, с. 39].

Політичні інститути представляють собою відносно довготривалі та нормативні зразки зв’язків і взаємовідносин, через які відбувається політичне життя. Такі інститути можуть бути одночасно формальними та неформальними. У першому випадку вони створюються відповідно до діючих норм конституції, законів на підставі політичних, адміністративних або судових рішень. Одночасно інститути можуть виникати еволюційно, або *ad hoc* на підставі взаємодії між індивідуальними або колективними акторами в процесі політичного життя. Внутрішні щодо політичного процесу певної країни або зовнішні політичні та інші виклики будуть зумовлювати формування системи дій, взаємовідносин щодо яких не завжди будуть

існувати загальноприйняті нормативні регулятори, в окремих випадках вони будуть утворюватись у супереччя існуючим нормам. І ці системи дій/взаємовідносин здатні набувати стійкого характеру, тим самим перетворюючись у політичний інститут, проте неформальний. Із наступним нормативним врегулюванням інститути здатні перетворюватися у формальні або відкидатися. До неформальних інститутів ми можемо віднести – клановість, непотизм, адміністративний ресурс тощо. На початок 2006 р. в Україні неформальним інститутом, як це непарадоксально, виступає опозиція внаслідок відсутності нормативного визначення її статусу, прав та обмежень. Формальні та неформальні інститути взаємодіють у політичному житті конкретної країни. І така взаємодія характеризується широким спектром форм, зумовлюючи стабілізацію або дестабілізацію політичного життя. За умов формалізації неформальні інститути будуть перетворюватися у формальні.

Коли ми говоримо про конкретні політичні інститути, на нашу думку, ми мусимо зважати, що вони поєднують у собі, принаймні, три площини. Перша – загальнометодологічна передбачає ті спільні характеристики, які властиві інституту незалежно від дії різних чинників. Наприклад, інститут президента передбачає спільні характеристики цього інституту, що не залежать від форм правління, форм територіального устрою та характеристик конкретної держави. Друга площина передбачає спільні характеристики інституту, які властиві групам країн із певними спільними характеристиками, наприклад, у випадку інституту президента формою правління – президентською, змішаною (напівпрезидентською) та парламентською. Третя площина відображає національні особливості інституту.

Оскільки політичне життя є надзвичайно динамічним, і в ньому відчуваємо дію багатьох чинників, то відповідно це накладає відбиток і на самі інститути. Вони так само знаходяться у постійному стані змін – нові люди, новий характер відносин між людьми, нові проблеми тощо. На нашу думку, особливістю політичних інститутів є те, що право закріплює свого роду межі, коридор, який визначає головні вимоги та можливості кожного політичного інституту. Ці межі передбачають певний простір трансформацій, що, власне, і відбувається в політичному житті. Отже, інститутам властивий певний рівень постійності, що має досить широкі межі, в яких відбуваються інституційні зміни як плановані, так і несподівані, які наперед не передбачені. Також на інститути здійснюють вплив і зовнішні щодо інституту події/виклики. Зміни/події в оточенні щодо інституту встановлюють для нього набір можливостей та загроз. Відповіді на ці виклики передбачає внутрішньоінституційні зміни, сам розвиток або занепад інституту.

Інститути виступають продуктом людської організації та структурою правил та стимулів, які покликані формувати поведінку учасників. Нормативний інституціоналізм наголошує на регулятивній функції інститутів. Дійсно, система інституційних норм, цінностей, зразків взаємодії та стимулів обмежує індивідів, упорядковує їхню діяльність, оскільки стосовно індивідів вони виступають таки-

ми, що вже існують. У той же час, індивіди, з яких/з дій яких складається інститут, здатні змінювати існуючу в інституті систему прийнятих правил, як внутрішньоінституційних, так і загальнодержавних. Ще більшою мірою це стосується зразків взаємодії та стимулів. Прикладом цього може бути інститут президента. Кожен новий носій посади глави держави одразу, із зайняттям “крісла”, опиняється у заданій системі інституційних рамок, яка зумовлює його поведінку, створюючи певні межі простору для індивідуалізованої діяльності, в той же час, чітко окреслюючи межі, за які президент не може вийти. Система взаємовідносин всередині інституту президента та між цим інститутом й іншими інститутами – парламентом, за умов змішаної форми правління, прем’єр-міністром, – визначається не лише існуючими нормами, але й партійною належністю та персональними характеристиками представників зазначених інститутів. Так, феномен когабітації-співіснування президента та прем’єр-міністра, які відносяться до різних/протилежних політичних сил, але сукупно мають представляти систему виконавчої влади, сформувався на практиці Франції у 1986 р. і після цього отримав подальше опрацювання, що виявилось у відповідних нормативах та цінностях [12, с. 301]. Відповідно когабітація набула форми самостійного інституту, ставши однією з характеристик змішаної форми правління. Цілком ймовірно, що інститут когабітації чекає України після березневих 2006 р. парламентських виборів.

Новий інституціоналізм як теоретико-методологічний напрямок у політичній науці оформився на початку 80-х років і перетворився сьогодні в домінуючий напрямок. Неоінституціоналізм поставив на порядок денний питання про необхідність вивчення всієї різноманітності формальних та неформальних інституційних форм політичного життя, що дозволило суттєво розширити параметри дослідження не лише політичних систем, але й політичного знання.

1. Алмонд Г., Пауэлл Дж., Сторм К., Далтон Р. Сравнительная политология сегодня: Мировой обзор: Учебное пособие / Пер. с англ. А.С. Богдановского, Л.А. Галкиной. – М.: Аспект Пресс. – 2002. – 537 с.
2. Гельман В.Я. Институциональное строительство и неформальные институты в современной российской политике // Полис. – 2003. – № 4. – С. 6–25.
3. Головаха Є., Паніна Н. Пострадянська деінституціоналізація й становлення нових соціальних інститутів в українському суспільстві // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – №4. – С. 5–22.
4. Завершинский К.Ф. Методологическая комплементарность в исследовании символических матриц динамики политических институтов // Полис. – 2003. – № 1. – С. 39–49.
5. Зазнаев О.И. Вторая молодость “долгожителя”: концепт “политический институт” в современной науке // “Проблемы политической науки”. – Казань: Центр инновационных технологий. – 2005. (Див.: www.ksu.ru/infers/politology)

6. Іващенко О. Новий інституціоналізм в економічній соціології: теоретичні підвалини дослідницьких можливостей // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. – №1. – С. 60–70.
7. Кармазіна М. Інститут президентства: походження та сутність феномена // Політичний менеджмент. – 2004. – № 3. – С. 36–50.
8. Кухта Б., Романюк А., Старецька Л., Угрин Л., Красівський О., Ткаченко Г. Політична наука. Словник: категорії, поняття і терміни. – Л.: Кальварія. – 2003. – 498 с.
9. Макеев С. Соціальні інститути: класичні тлумачення й сучасні підходи до вивчення // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. – № 4. – С. 5–20.
10. Патнам Р. Д. та ін. Творення демократії: традиції громадянської активності в сучасній Італії / Пер. з англ. В. Ющенко. – К.: Видавництво Соломії Павличко “Основи”. – 2001. – 302 с.
11. Примуш М. Інституційні та партійні системи // Віче. – 2003. – № 4. – С. 28–32.
12. Романюк А., Шведа Ю. Партії та електоральна політика. – Львів: ЦПД – “Астролябія”. – 2005. – 365 с.
13. Сарторі Д. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів / Пер. з 2-го англ. вид. – К.: АртЕк. – 2001. – 211 с.
14. Чернецький Ю. Сучасний інституціоналізм як напрям соціологічного теоретизування // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. – №3. – С. 33–45.
15. Guy Peters B. Institutional Theory in political Science. The “New Institutionalism”. – PINTER. London & New York. –1999. – 183 p.
16. Klaus von Beyme. Wspolczesne teorie polityczne. – Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR. –Warszawa. – 2005. – 344 с.
17. March J.G. & P. Olsen. Democratic Governance. – New York: Free Press. – 1994.
18. March J.G. & P. Olsen. Institutional Perspectives on political Institutions // Governance. – 1996. – # 9. – P. 247–264.
19. March J.G. & P. Olsen. Rediscovering Institutions. – New York: Free Press. – 1989.
20. March J.G. & P. Olsen. The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life // American Political Science Review. – 1984. – # 78. – P. 738–749.
21. The Social Science Encyclopedia. Edited by Adam Kuper & Jessica Kuper. – Routledge. London & New York. – 1989. – 916 с.

A NEW INSTITUTIONALISM AND A CONCEPT OF INSTITUTION IN POLITICAL SCIENCE

Anatoliy Romanyuk

*L'viv Ivan Franko National University, Universytets'ka Str., 1, L'viv, 79000, Ukraine,
aromanyuk@list.ru*

The article analyses the main characteristics of new institutionalism in political science. The indicators showing independence and integrity of this phenomenon are singled out. The main varieties of the new institutionalism are considered. The peculiarities of the notion “institution” are described proceeding from the basic requirements of new in-

stitutionalism. The process of political institutions development as well as the changes in these political institutions is characterised.

Key words: new institutionalism, "old" institutionalism, the main varieties of new institutionalism, political institution.

Стаття надійшла до редколегії 09.02.2006

Прийнята до друку 24.02.2006